



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia  
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

**Caussin, Nicolas**

**Coloniae Agrippinae, 1634**

38. De remissione Iræ seu delinitione: Ac de eius industriis.

---

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

Ἰόσιμνος ἀνὴρ, & διαπύων τοὺς ἄλλους, σκόπει πρὸς ταῦτα ποιατὶν κέχρηται τύχη, & cætera, quæ à numero 442. vsque ad 445. consequuntur amarulenta, & indignationis plena.

*Indignatio in quibus quos exoriantur.*

Facile est autem colligere, quibus de causis, & in quos, & in quibus exoriri solet indignatio. Nemo, inquit Aristoteles, ob alterius virtutes, sed ob diuitias, & potentiam inuidiosam succensere, indignarique solet, maxime verò, cum quis à tenui, & incipienti fortuna, subito ad excitatam, & speciosam demigrat.

Neque verò tantum in improbos, sed etiam in bonos alioqui viros, qui tamen ea, quæ præstantioribus debentur, obtinent, incitatur aliorum indignatio, ut cum quis desultorius protrudit le in numerum, cursumque quadrigarum. Porro ad indignationem proclives sunt nobiles, honoris cupidi, generosi, qui non æquo animo gloriæ sibi hereditatem diripi patiuntur. Modus excitandæ indignationis erit, si per contentionem pristinæ fortunæ vilitas, cum præsentis lautitia comparetur. Deinde, variæ exclamationes, querimonix, redargutiones, prout argumenti ratio suggererit, inferantur. Hæc eadem ad motum inuidiæ excitandum non mediocriter faciunt.

De remissione Ira, seu delinitione:

Ac de eius industrijs.

CAPVT XXXVIII.

VT igni, aquam, sic iracundiæ delinitionem ingeremus, cuius munus est animum iræ exarsuantem mitigare, & ad auream reducere æquitatem. Iracundia quidem non secus, ac illa *Ate* Homericæ.

*Remissionis ira officij. Ate. Homer. Iliad. 1.*

Ἐναρὴ δὲ ἀρτίως ὕνεκα πάσας  
Ἰολλὸν ὕπεκπροδέει, φθάνει δὲ τε πάντα μ  
ἐκ αἴμα,  
βλάπτουσι δὲ ἀνδρώποισι.

Valentissima (inquam) illa bellua præcurrit, & per orbem vagatur, damna, & clades ingerens: Quis verò tantam pestem auer-

eret, nisi succurrerent venerandæ Iouis filix, quæ *Litæ* nominantur, & ab Homero insigni artificio describuntur,

Χιλάη τε θροσάητε παραβλάπτει τε ὄφθαλμῶν.

Claudæ sunt obiacentem, & inclinatam demissionem, rugosæ ob vultus mæstitiam, strabæ oculis, ob reuententiam, qua aduersus iratos vtuntur. Vt rectè interpretatur Eustatius. Aten igitur consequuntur, & morbis iracundiæ faciunt medicinam, de qua nunc dicturi sumus.

Non est autem huius instituti rationem præscribere, qua quisque proprios iracundiæ motus refrenet. cum de eare disertè imprimis, & copiosè inter cæteros Plutarchus, & Seneca tractant: Sed qua ratione excitatos in alijs iracundiæ fluctus, quasi obiectis seopulis frangat, & allidat Orator, hoc demum edocere Rhetorum est, & huius partis, quam nunc habemus præ manibus.

Primum igitur hoc spectare oportet, non omnem iracundiam esse medicinæ capacem. Vna leuissima est, quæ simul exandescit, simulque mitigatur. Atque, ut in bona corporis constitutione fieri solet, Naturâ valenti sanè ac robusta, ad conseruationem corporis semper excubante, prius insultantes morbi repelluntur, quam antidotôn, & remediorum acies sit exercenda: Ita prorsus euenit, ut qui leni admodum sunt ingenio præditi, iracundiam sua sponte citius expellant, quam aliorum egeant delinitionibus.

Alia est iræ species, quam *μηνίαν*, seu furorem diximus, quæ in hoc perturbationum estu vinculis magis eget, quam verbis.

Tertia, quæ *μηνίη*, iracundia permanens, nuncupatur, delinitionis expectat remedium, placaturque nonnunquam, si opportune adhibeatur. Neque tamen apud qualis promissuè personas rectè adhibetur delinjio, quædam enim sunt pigræ, viles, & crudeles animæ, quæ blanditijs, ut tigres muscorum cantibus, irritantur. His ego, nec occini velim, ne ludos fieri, sed alijs, & seuerioribus quidem, minarum, ac terroris remedijs rem transigendam esse facile centuerim.

At verò apud generosa quælibet ingenia, plurimum semper valuit delinjio, in qua claboranda eximia virtus est oratoris.

Personæ verò ad delinendam iracundiam *iram* aptæ accom-

Persona ad delinendam iam apta.

accommodatae sunt, quae minus habent roboris, & ad vim inferendam suspitionis, quales sunt mulieres, pueri, senes, sacri & religiosi viri, vel etiam ij qui sua auctoritate tam suauiter cogunt, vt rubor sit aduersarij. Atque in hoc certe genere potentissima semper fuit ars foeminarum, quibus cum micis inest facundia, & ipsa, quae muta commendatio esse solet, formae species; permagnam vim habent ad suadendum.

Placere in Romulo.

Testes sunt illae Sabinae, quae imperium Romanum penè in ipsis cunabulis belli furoribus extinctum, admirabili & prope stupendo foedere composuerunt.

Polyanus l. 2. Val. l. 5.

Testis Voluntaria, & Verturia, quae Coriolanum perniciosi consilij in patriae funus armatum, flexerunt, & de sententia deiecerunt.

Testes denique in sacris Estera & Abigail, quae duos potentissimos Reges leniunt, & quos nulla hostiũ arma expugnare poterat, ille prudentia, mansuetudine, fauonia, deuincit, flectunt, mitigant, & ex ferocibus prope leonibus mites agnos efficiunt. Quid pueri? M. Antonius paruulum filium, ad Brutum & Cassium, qui in Capitolium confugerat, pacis obsidem misit: quae res, & spectaculo iucunda, & ad concordiam efficac, aliquo saltem tempore extitit. Nec alia re magis Themistocles Molossorum regem sibi conciliauit, quam ipsius filiolum pro se supplicem obrendens; tantum est in tenera illa aetate apud omnes, maximè verò apud parentes & affines, delinimentum. Senes ipsi, qui imbecillitate prope ad pueros aecedunt, vt sunt per se miserandi, ita ad extinguendas iracundiae flammam plerumque idonei. Extat nobile exemplum in Philone, vbi miserabilis ille Iudaeorum Senatus canis puluere conspersis, reiectis post terga manibus, flebili vltularu personans, ad Petronium venit, oraturus, ne Caij statua Hierosolymitani templi adytis inferatur. Itaque imprimis suam imbecillitatem ad conciliandum iudicem & seditionis suspicionem auertendam, obrendunt. At *οἷοι* (inquunt) *ἕσμεν, ὡς ἄρτι*, & cetera, de quibus alio loco. Iam personae sacrae, & religiosae, maximè verò Pontificum, quantos habeant aculeos! Alexander, Iudaeos, quod Dartzij partibus fauissent, praedae destinabat, & caedat; Ecce Iaddus Pontifex, diuinitus somnio monitus, cum cetero sacerdotum bysiniis ve-

Senes ad iram extinguendam idonei.

Philo de legatione ad Caium.

stibus amictio, ipse hyacinthina stola & Tiara praefulgidus obviam Regi procedit; apud quem tantum valuit sanctitas religionis, & stupor ille, qui vel barbarorum mentes ferire solet, vt praedam (ita enim loqui fas est) suam adoraret. Sed & Alexandro longè ferocior Atilla, Leoni Romano, & Lupo Tricassino, manens, in omnium terrarum perniciem armatas, dedit, a deo salubris est ratio eos ad conciliandos homines adhibere, qui Deum quotidie humano generi propitium reddere sacrificijs & precibus conantur. Iam quod ad modum delinitionis attinet:

Capta est imprimis opportuna temporis ratio, quae plurimum in hac re momenti sibi vendicare solet. Atque vt irae remedium efficacissimum est mora, sic nunquam irati, calentibus adhuc animis, iniuriae praesentis imagine sunt deliniendi: Expectandum tamen, donec se frangat impetus, nisi alia alia rerum adiuncta suaserint. Quis enim leoni rugienti occurrat? Aut quis abactis fortibus inlanientem tigrim mollire studeat? Omnino plus valet ars malum, & suo ipsorum damno experti sunt multi, qui cum in his perturbationum fluctibus inimicos delinire studeant, prius districtos in suum iugulum gladios senserunt, quam liceret inuadum orationis telum aduersus Martis gladios exerere. Peropportunum autem cum huiusmodi hominibus agendi tempus erit, vbi exorta quaedam aequa laetitia iucunditas, fel praesentis iracundiae nonnihil diluerit. Itaque, qui iudicio vicerunt, qui hostem debellarunt, qui insigni aliquo honore recens affecti sunt, & ludis, conuiuijs, aut alijs animorum remissionibus vacant, iam exteris doloris nabeculis, ad mansuetudinem propensiores sunt, & eo maximè tempore commodius adentur.

II. Vt ferae famelicæ oblata primùm corpora comedunt auidius, tractantque dirius; mox cruore & carnis saginatae, paulatim deferuescant: quae ratio, opinor, fuit, vt Polyphemus, magni beneficii loco Vlyssi numeraret, quod eum postremo loco esset deuoraturus; sic enim cum eo remissius agendum fore censebat: Ita profectò in iracundia euenire solet, primos scilicet impetus habet admodum vehementes; ijdem ipsi satiati longè remissiores fiunt. Quamobrem & prudentis erit priores illas iracundiae emissiones subterfugere, donec aliorum poenis fuerint ex-

Tempus irae remedium.

Polyphemi erga Vlyssidem beneficii.

Ggg

pleta,

pleta, & iam gliscente aliqua miseratione dissolui incipiant. Qua ratione Philocrates, ut est apud Aristotelem, cum prodicionis accusaretur, tamdiu subtrahit, quamdiu recentem populi iracundiam vidit: at ubi nonnullorum supplicij coepit mitigari, per opportunam causam agenda occasionem sibi datam ratus, quamoptime se purgavit.

*Vide Arist. l. 2. Rhetor.* III. Ut ira ex suspitione contemptus, vel ipso contemptu effereferat; ita omnis despicientiae opinio, quamprimam amolenda est; quo facto omnes iracundiae fibrae miris euelluntur. Euenit enim plerumque hominibus, ut rauris, qui rubra pila irritantur, suspitionis quibusdam imaginibus terrenti concitarentur. Euenit enim plerumque hominibus, ut rauris, qui rubra pila irritantur, suspitionis quibusdam imaginibus terrenti concitarentur. Euenit enim plerumque hominibus, ut rauris, qui rubra pila irritantur, suspitionis quibusdam imaginibus terrenti concitarentur. Euenit enim plerumque hominibus, ut rauris, qui rubra pila irritantur, suspitionis quibusdam imaginibus terrenti concitarentur.

Quamobrem, si quae puratur iniuria, falsa est, hoc firmis eorum probandi argumentis: Si vera, ex ratione mentis eius qui rem admittit, variisque adiunctis diluenda; inter quae prima erunt, quod cum despicientiae consilio minime fecerit, quod irato, quod per casum exciderit: quod in se ea quae in alium fecerit, committere etiam soleat; quae nunquam faceret, si quid contemptus inesse arbitraretur.

*Demisso vera ad iracundiam placandam opin.* IV. Optima ratio est ad contemptus suspitionem, unde innutritur iracundiae flamma, profus eluendam, demisso non ficta. Satis est enim quod aiunt leoni corpus prostrasse: & sedentem canes non mordent. Hac ratione generosissimi quique animi placari solent, qui cum solius honoris cupidi sint, in aduersariorum demissione plene conquiescunt. Contra vero viles animae, odiorum aculeis incitatae, damna & poenas siliunt, nec vllis officiis rationem conueniuntur.

V. Verecundia alienius personae honore dignae, dona etiam & beneficia, quae partim in promptu sunt, partim etiam sperantur, instar aquae affusa, iracundiae fomites extinguunt; nec adeo ferreum os inuenitur, quod sustineat allatrare pascentem.

VI. Misera ipsa eius in quem irae aculei exerebantur, iracundiam plerumque vertit in miserationem. Et si is est inimicus, qui stupore aut alio casu nihil sentiat, desinit iracundia, & cum morte quidem intermoritur, odiam autem, in morte, & post mortem etiam regnat.

iam regnat.

VII. Magna est industriae, & felicitis ingenij, iram in risum conuertere; quod fecisse per multos lato admodum festiuoque exitu didicimus. Augustus Caesar, ut est apud Dionem, Corocora famosissimo praedoni vehementer iratus, festertium decies illi qui hominem ad se vinum adduxisset, promiserat: Venit illo ad Caesarem praedo, & ea qua erat festiuitate, praemium sibi, quasi ex iure, postulat. Caesar, inaudito clementiae exemplo, non modò homini vitam dedit, sed & nummos quos iudici proposuerat, praesentes numerari iussit. Simili quoque facietarum industria Leo Byzantius, Philippum; Anaximenes, Alexandrum, ab urbium & populorum clade, ut alio in loco ostendimus, auerterunt. Tantum habet robotis verbulum aliquod opportunè dictum; maxime vero, ubi amabiles sunt, & dilecti, quibus irascimur, difficile est iram diutius praecordijs inclusam continere.

VIII. Vbi grauitas rerum, personarum, temporumque ratio postulat, adhibentur petita ex Philosophorum officinis, sed maxime ex Christiana sapientia, remedia; quibus iracundiae vilitas, damna, turpitudine; contra, clementiae generositas, decus, atque in humana genus profusa vilitas subiicitur oculis; qua in triumphate soleat oratores: ubi praefertim apud principes viros hunc dicendi campum aperuerunt. Nunc ad exemplorum rationem veniamus.

*Homeri Ilias ad insigne delinicionis exemplum compositas.*

Item ex Plutarcho, Liiuo, Dionysio Halicarnassensi exempla.

#### CAPVT XXXIX.

Exat apud Homerum grande & luculentum delinicionis exemplum, in eo libro qui inscribitur, *Iliad*, ubi ad Achillem mittuntur legati, qui eundem pertinaci iracundia obfirmatum leniant, & Agamemnoni, totique Graecorum exercitui, concilient. Ingeniose autem omnia à Poeta videntur obseruata. Primum delegantur personae, quae partim miseratione inflectere, partim amare & verecundia pellicere non mediocriter possent.